

5-3956

T.B.M.M

DDC:
YER: 75-3956
YIL:
CLT:
KSM:
KOP:
DEM: 75-5818

KÜTÜPHANESİ

B. M. M.
Kütüphanesi

Es. No. :

Retviz *SH. 267*

C. H. F.

Nizamnamesi

ve

Programı

*Fırkanın 10 mayıs 1931 de topla-
nan üçüncü Büyük Kongresi tara-
fından kabul edilmiştir*

Fırka teşkilâta bürolarına mahsustur

1931

Ankara
T. B. M. M. Matbaası

FİHRİST

	Sahife	Madde		Sahife	Madde
<i>Esaslar</i>			<i>prensipleri bilmek,</i>	3	4
Fırkanın kuruluşu, merkezi	3	1	<i>Prensipleri söylememek, anlatmak.</i>	3	4
Daimî Umumî reisi	3	2	Fırka ve başka teşekküller	3	5
<i>Fırka mensuplarının vazifeleri:</i>	3	3	Fırka ve gençler	3	6
<i>Bir kütle olmak,</i>	3	4			

BİRİNCİ KISIM - FIRKAYA KABUL EDİLME

Fırkaya girmenin şartları	4	7	ki vazifesi	4	9
Ocağa takdim ve taahhüt	4	8	Yardım parası	4	10
İdare Heyetlerinin kayıtları			Kaydın başka yere nakli	5	11

İKİNCİ KISIM - FIRKA TEŞKİLÂTI

Teşkilâtın uzuvları	5	12	İstisnâî haller:	5	17
Ocaklar	5	13	<i>Mahalle ve köyleri birleştirme,</i>		
Bir ocağın kurulması	5	14	<i>nahiye ve kaza merkezlerini</i>		
Ocakların çalışma yolu	5	15	<i>kaldırma,</i>	5	17
İdare heyetlerinin irtibatları	5	16	<i>bu iki halin tatbiki.</i>	6	17

ÜÇÜNCÜ KISIM - MERKEZDE

I - Umumî reislik	6		salâhiyeti	7	23
UMUMÎ REİS	6		II - Büyük kongre	7	
Umumî reisin yüksek idaresi	6	18	B. Kongrenin toplanma zamanı	7	24
UMUMÎ REİSLİK DİVANİ	6		Âzaları	7	25
Umumî reislik divanının kuruluşu	6	19	Nisaplar:	7	26
Divanın vazifeleri:	6	20	<i>Açılmada, mütakere ve kararda</i>	7	
<i>Mebus intihabı,</i>	6		<i>Rey usulü</i>	7	
<i>namzetlerin ilânı,</i>	6		Reisler, kâtipler, encümenler	7	27
<i>Umumî idare heyeti açıklarının doldurmak.</i>	6	21	Encümenlere giremeyenler	8	28
Kararlara itaat	6	22	Umumî reisin nutku, beyanamesi	8	29
KÂTİBİUMUMİ	7				
Kâtibiumuminiin vazife ve					

	Sahife	Madde		Sahife	Madde
Encümenlerde intihap Program Encümeni	8	30	U. İ. H. nin âzaları	9	37
Lâyihâ Encümeni	8	31	Reisleri	9	38
Hesap Encümeni	8		Toplanma zamanları	9	39
Müzakereye esas encümen kararları	8	32	Vazifeleri	9	40
Başka encümenler	8	33	Heyetin yardımcıları ve encümenleri	9	41
Alenilik, gizlilik	8	34	Teşkilâtın teftiş ve mura-kabesi	10	42
Müzakere ve kararların zaptı	8	35	Âza heyete bağlıdır	10	43
Kongre sonundaki nutuk	8	36	Muhasip	10	44
III - Umumî idare heyeti	9		Heyetin bürosu	10	45

DÖRDÜNCÜ KISIM - VİLÂYETLERDE

I - Kongreler	10		Encümenlere giremeyenler	13	62
Kongrelerin devreleri	10	46	Kongrelerin vazife ve salâ-hiyetleri:	13	63
Toplanma zamanları	10	47	<i>Yapılması yahut yapılma-ması istenen şeylerin tesbiti,</i>	<i>13</i>	
Ocak kongrelerinin âzaları	11	48	<i>Fırka faaliyetinin tetkiki,</i>	<i>13</i>	
Mümessillerin seçilmesi	11	49	<i>Fırka hesapları,</i>	<i>13</i>	
Kongrelerin yeri	11	50	<i>bütçeler,</i>	<i>14</i>	
Yedek mümessiller	11		<i>idare heyetleri âzalarıyla yedeklerini seçme,</i>	<i>14</i>	
Doğrudan kaza veyahut vilâyete bağlı teşekküllerde mümessil seçmek	11	51	<i>mümessillerle yedeklerini seçme,</i>	<i>14</i>	
Kongreleri açanlar	12	52	<i>idare heyetlerinin intihabını tasdik</i>	<i>14</i>	
Açılma nıسابı	12	53	Kongreler haricinden inti-hap	14	64
Reis, kâtip seçilmesi	12	54	Kongrelerde mebuslar	14	65
Gösterilen reis	12		Kongrelerin zabıtları	14	66
Reis ve kâtiplerin vazifeleri	12		Kongre kararalarını icra vazifesi	14	67
Müzakerenin zaptı	12	55	II - İdare heyetleri	14	
Alenilik, gizlilik	12	56	Ocak, nahiye,	14	68
Ruznameler	12	57	kaza, vilâyet, idare heyet-leri	15	
Karar nıسابı	12	58			
İntihaplarda nısap	12	59			
Hesap, bütçe encümenleri ve başka encümenler	13	60			
Encümen intihapları ve nı-sapları	13	61			

	Sahife	Madde		Sahife	Madde
Heyetlerin tasdikı ve vazifeye başlamaları	15	69	intihapları kazanma,	16	
Reis, kâtip, muhasip	15	70	namzetler için fikir yoklama,	16	
Reisin vazifesi	15	71	halk evlerini idare,	16	
Kâtip ve muhasibin vazifesi	15	72	memurları tayin,	16	
Toplanma zamanları	16	73	üç ayda bir rapor verme,	17	
Müzakere ve karar nı sabı	16	74	kongrelere tavassut,	17	
İdare heyetlerinin vazifeleri:	16	75	ara bulma,	17	
<i>Aza kaydetme</i>	16		âzaları tenvir.	17	
<i>Fırka paralarını toplama,</i>	16		Devamsız âza	17	76
<i>masrafları yapma,</i>	16		Açık kalan âzalık	17	77
<i>kongre kararlarını icra,</i>	16		Tayin ile reis	17	78
<i>gelen emirleri tatbik,</i>	16		Fırka namına muhabere	17	79
			Hükûmetle temas	17	80

BEŞİNCİ KISIM - MECLİSTE

I - Cümhuriyet Halk Fırkası grubu	18		tutulması	19	
Fırka grubu	18	81	Yardım parası	20	94
Reisleri	18	82	İnzibat hükümleri	20	95
Toplanma zamanları	18	83	II - Grup idare heyeti	20	
Grupta reislik ve kâtiplik	18	84	Teşekkülü	20	96
Grupun işleri	18	85	Heyette nı sap	20	97
Ruzname	18	86	<i>Kararların Umumi reisiğe bildirilmesi</i>	20	
Müzakerelerde serbestlik, sual, istizah	18	87	Heyetin müddeti	20	98
Akalliyette kalanlar	19	88	Heyetin toplanması vazifesi	20	99
Müzakerelerde bulunmayanlar	19	89	Grup âzası üzerinde alâka	20	100
Grup âzalarının mükellefiyetleri	19	90	III - Haysiyet divanı	21	
Grup namına söz söylemek	19	91	Teşekkülün maksadı	21	101
Grup âzalarının gidişleri, gelişleri	19	92	Kuruluşu	21	102
Kararlar aleyhinde beyanat ve neşriyat	19	93	Müzakere nı sabı	21	103
<i>Kararların neşri veya gisli</i>			Reisi	21	104
			Faaliyete gelmesi	21	105
			Kararları alâkası olanlara tebliğ	21	106
			İtiraz halinde	21	107

	Sahife	Madde		Sahife	Madde
IV. Fırka mensuplarının riayet edecekleri noktalar			larının alamıyacıkları vazifeler	22	110
Mebusluk sıfatı hususî	21	108	Vazifeye devam, intihap dairelerine gitme	22	111
Menfaatlerde istismar edilemez	22		V. Fırka divanı		
Fırka mebuslarının yapamayacakları işler	22	109	Fırka divanının teşekkülü ve reisi	23	112
Meclis reisleri, iera vekilleri, umumî idare heyeti âza-			Vazifesi, salâhiyeti	23	113

ALTINCI KISIM - MALİ HÜKÜMLER

Fırkanın gelirleri	23	114	Gayrimenkul tasarrufu	24	117
Para işlerinde talimat	23	115	Harecrah, seyahat ve ikamet yevmiyesi	24	118
Aylık ihtiyaçların fazlası	23		Merkez bütçesi	24	119
Yıllık ihtiyaçların fazlası	23	116			

YEDİNCİ KISIM - İNZİBAT HÜKÜMLERİ

İnzibata dokunan haller ve cezaları	24	120	Kararı bildirme	25	122
Cezaları verecek heyetler	25	121	Cezaların neticeleri	25	125
			Müdafaa hakkı	25	124

SEKİZİNCİ KISIM - NAMZETLİĞİN ŞARTLARI

Namzetli, namzetsiz intihaplar	26	125	Yardım parasını vermiş olmak şartı	26	127
Teşkilâta bulunanların alabileceikleri vazifeler	26	126	Fırka mensuplarına alâka	26	128

DOKUZUNCU KISIM - VİLÂYETLERDE FIRKA GRUPLARI

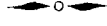
Teşekkülün şartı	26	129	bulunacakları haller	26	131
Grupun reisi	26	130	Grupların çalışması	27	132
İdare heyetlerinin birlikte					

MUVAKKAT HÜKÜMLER

İdare heyetlerini yenileme, müddetlerini uzatma salâhiyeti	27	1	Yeni Teşkilât için teşebbüs	27	2
			Vaziyeti muhafaza	27	3

CÜMHURİYET HALK FIRKASI

Nizamnamesi

ve

Programı

1931

Teşkilâtça tatbik edilecek nushalarda
bu mühür bulunmalıdır

Ankara
T. B. M. M. Matbaası

C. H. F.

Nizamname

[Büyük kongrenin 17 mayıs 1931 içtimarında kabul edilmiştir]

Esaslar

- 1 — Cümhuriyet Halk Fırkası, cemiyetler kanununa göre kurulmuş, programındaki esaslar üzerinde çalışan siyasi bir cemiyettir . Merkezi Ankara - dadır. Fırkanın ku-
ruluşu, mer-
kezi
- 2 — Cümhuriyet Halk Fırkasının daimî Umumî reisi, Fırkayı kuran GAZİ MUSTAFA KEMAL Hazretleridir. Daimî umumî
reis
- 3 — Fırkaya mensup vatandaşlar karşılıklı samimiyet, itimat ve arkadaşlık duygularıyla birbirine bağlı bir kütle teşkil ederler. Fırka men-
suplarının va-
zifeleri:
bir kütle olmak,
prensipleri bil-
mek,

Fırka mensupları fırkanın programını, prensiplerini bilecek, onları müdafaa edecektir.
- 4 — Prensiplerimizi, usanmaksızın, bütün vatandaşlara her vesile ve fırsatla söylemek ve anlatmak fırka teşkilât ve mensuplarının mühim vazifesidir. prensipleri söy-
lemek, anlat-
mak.
- 5 — Fırka, memlekette muhtelif maksatlarla vücutlanmış olan hayırlı ve faydalı teşebbüslerin ve teşekküllerin hayırhahıdır. Fırka ve baş-
ka teşekküller
- 6 — Fırka henüz siyasi meşguliyet çağına gelmemiş olan bütün Türk gençlerini fırkanın tabii namzedi sayar. Fırka ve
gençler

BİRİNCİ KISIM

Fırkaya kabul edilme

Fırkaya gir-
menin şart-
ları

7 — Cümhuriyet Halk Fırkasına:

A) On sekiz yaşını bitiren,

B) Halkça fena tanınmamış olan,

C) Ağır hapis veya bu derece bir ceza ile veya şeref ve haysiyeti kıran bir suç yüzünden hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunan ve mahcur olmıyan,

Ç) Milli mücadeleye aleyhdar bir vaziyet almamış ve bu gibi taazzilere dahil olmamış olan ve siyasi seciyeleri itibariyle menfi bir ruh taşımamış oldukları mütebariz bulunan her Türk vatandaş, türkçe konuşmakta bulunmuş, Türk kültürünü ve fırkanın bütün umdelerini benimsemiş ise, girebilir.

Ocağa tak-
dim ve taah-
hüt

8 — Cümhuriyet Halk Fırkasına girmek isteyen her vatandaş, fırkada yazılı iki arkadaş tarafından bulunduğu yerin ocağına takdim ve lüzumlu vasıfları haiz olduğu ilâve edilir ve kendisi de fırka esaslarıyla program ve nizamnamesini kabul ettiğine ve hükümlerinden ayrılmıyacağına dair ocağa bir taahhüt kâğıdı verir.

İdare heyetle-
rinin kayıtta-
ki vazifesi

9 — Bir ocak heyetinin böyle bir istek üzerine verdiği karar kaza idare heyetinin tasdıkı ile tekemmül eder ve bu muamele en çok iki ay içinde bitirilir ve alâkadarlara bildirilir.

Yardım pa-
rası

10 — Fırka mensupları fırkaya az veya çok bir yardım parası verirler. Ayda veya altı ayda veya on iki ayda bir ödenmek şartıyla fırkaya ne kadar yardım parası vereceklerini kendileri tayin ve tesbit ederek buldukları yerin ocak heyetine bir taahhüt kâğıdı ile bildirirler.

Ödeme makbuz mukabilinde yapılır.

Taahhüdü yapmamak, siyasi mevcudiyetin esası olan fırka rabitasına karşı saygısızlık sayılır.

Bir kere yapılan yardım taahhüdü miktarı üstünden bir sene geçmeden değiştirilemez.

Åzanın taahhüt edecekleri miktardan fazla tediyeleri ayrı makbuzla kabul olunur.

11 — Bir yerden başka bir yere giden Fırka âzası, mensup olduğu heyetten Fırka âzası olduğunu ve taahhütlerini yaptığını bildiren bir kâğıt alır ve bunu gittiği yerdeki heyete gösterir; bu suretle kaydı oraya geçirilir. Kaydın başka yere nakli

İKİNCİ KISIM

Fırka teşkilâtı

12 — Fırka teşkilâtı, başında, merkezde Umumî Reis bulunmak, vilâyetlerde ocaklardan başlamak üzere, şunlardan vücut bulur. Teşkilâtın uzuv-ları

- a) Umumî reislik,
- b) Umumî reislik divanı,
- c) Büyük kongre ve Umumî idare heyeti,
- ç) Vilâyet, kaza, nahiye, ocak idare heyetleri ve kongreleri,
- d) Fırka grubu
- e) Fırka divanı,

13 — Teşkilâtın ilk basamağı şehir ve kasabalarda mahalle ocakları ve köylerde köy ocaklarıdır. Ocaklar

14 — Bir yerde bir ocak heyeti teşkil edecek âzalar birleşirse orada ocak kurulur. Bir ocağın kurulması

15 — Ocaklar iki türlü çalışır: kongre halinde ve idare heyeti vasıtasıyla. Ocakların çalışma yolu

16 — Mahalle, köy ocakları nahiye idare heyetlerine, nahiye idare heyetleri kaza, kaza idare heyetleri vilâyet, vilâyet idare heyetleri umumî idare heyetine bağlıdır. İdare heyetlerinin irtibat-ları

17 — Buldukları yerlerin münasebet ve vaziyetlerine bakılarak birden fazla mahalle ve köy tek bir ocağa bağlanabilir ve bunlara semt ocağı denir. İstisnâî haller: mahalle ve köy-leri birleştir-me,

Gene mahallî vaziyet ve mesafe icabı gibi mecburî hallerde nahiye teşkilâtı ve vilâyet merkezlerinde de kaza teşkilâtı yapılmıyabilir. Bu takdirde ocaklar bir başka nahiye veya doğrudan doğru- nahiye ve kaza merhalelerini kaldırma.

ya kaza idare heyetlerine, nahiye idare heyetleri ile vilâyet merkezindeki ocaklar da doğrudan doğruya vilâyet idare heyetine bağlanabilir.

*Eu iki halin
tatbiki*

Ancak bu madde hükümlerini tatbik etmek için umumî idare heyetinden karar alınır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Merkezde

I — UMUMÎ REİSLİK

A. Umumî reis

*Umumî reisin
yüksek idare-
resi*

18 — Umumî reis Fırkanın yüksek idaresini elinde tutar ve fırkayı temsil eder. Fırka namına söz söylemek salâhiyeti ancak Umumî reistedir; Umumî reis, lüzum görürse, bu hak ve salâhiyetini Umumî reis vekiline veya Fırka kâtibiumumisine bırakır.

B. Umumî reislik divanı

*Umumî reis-
lik divanının
kuruluşu*

19 — Umumî reis ile vekili ve Umumî idare heyeti âzası arasından Umumî reisin seçeceği Fırka kâtibiumumisi, Umumî reislik divanını vücuda getirirler.

*Divanın vazir-
feleri:*

20 — Umumî reislik divanı Büyük Millet Meclisine âza seçilmesini idare eder, fırkanın mebus namzetlerini kararlaştırır.

mebus intihabi,

Divan, namzetler ile intihap işleri hakkında Grup idare heyetinin ve Umumî idare heyetinin reyini yoklayabilir.

*namzetlerin
ilânı,*

Namzetler Umumî reis tarafından ilân olunur.

*Umumî idare
heyeti açıklarını
doldurmak.*

21 — Umumî idare heyetinde münhal vukuunda yerine münasibini Umumî reislik divanı seçer.

*Kararlara
itaat*

22 — Umumî reislik divanının vereceği kararlara bütün fırka âzalarınca kayıtsız ve şartsız itaat olunur.

C. Kâtibiumumî

23 — Kâtibiumumî, Umumî reis namına vazife görür. Kâtibiumumî, Umumî reislik divanının, Umumî idare heyetinin ve Fırka divanının kararlarını tebliğ eder. Bunları neticelendirir, Fırka teşkilâtı ile muhabere ve Fırka işlerini takip eder. Fırkaya ait müracaatların kabul vasıtasıdır.

Kâtibiumumînin vazife ve salâhiyeti

Kâtibiumumîlik Fırkaya bağlı başka hükmî şahsiyetlerin de bağlantı yeridir.

II — BÜYÜK KONGRE

24 — Büyük kongre, dört yılda bir Umumî reisin göstereceği yer ve bildireceği zamanda toplanır. Umumî reis lüzum görürse Büyük kongreyi daha evvel toplayabilir.

B. kongrenin toplanma zamanı

25 — Büyük kongrenin âzaları şunlardır:

Âzaları

a) C. H. Fırkasına mensup bütün mebuslar.

b) Her vilâyetten vilâyet kongrelerince seçilen ikişer ve Fırka âzalarının sayısı on bini geçen vilâyetlerden her on bin âza için ayrıca gene kongrelerce seçilen birer mümessil.

Fırkaya bağlı olduğu Umumî reislik divanınca tasdik edilmiş hükmî şahsiyetler bulunduğu takdirde, onlar da kongreye birer mümessil gönderirler.

26 — Büyük kongre, mürettep âzaların mutlak ekseriyetiyle açılıp müzakereye başlar. Bu ekseriyet yoksa ve kongre fevkalâde olarak toplanmamışsa müzakere üç gün sonraya bırakılır.

Nisaplar: açılmada, müzakere ve kararda.

Hilâfına kayıt bulunmayan yerlerde kongre mevcudun ekseriyeti ile karar verir. Müsavi reylerde reisin bulunduğu taraf ekseriyet sayılır. Program mevcudun üçte iki ekseriyetle değiştirilebilir. Büyük kongrede intihaplar gizli rey ile yapılır; meğerki açık rey yahut işaretle olmasına üçte iki ekseriyetle karar verilmiş bulunsun.

Rey usulü

27 — Kongre Umumî reisinin veya Umumî reis vekilinin reislîği altında toplanır ve açılınca iki reis vekili ile dört kâtip ve on beşer âzalı program ve ni-

Reisler, kâtipler, enümenler

- zamname, hesap ve yirmi beş âzalı lâyiha encümenlerini seçer.
- Encümenlere giremeyenler 28 — Büyük kongre encümenlerine merkez teşkilâtında bulunan zatler seçilemez.
- Umumî reisin nutku, beyanname 29 — Kongre teşkilâtı vücuda geldikten sonra Umumî reis geçen yıllara ait icraat hakkında bir nutuk söyler, yahut bir beyanname okutur.
- Encümenlerde intihap 30 — Her encümen, âzalarından birini reis, birini mazbata muharriri, birini kâtip ayırır.
- Program Encümeni 31 — Program ve nizamname Encümeni, program ve nizamnamede lüzumu anlaşılan tadilleri tesbit eder.
- Lâyiha Encümeni 32 — Lâyiha Encümeni vilâyet kongrelerinden gelen dilek lâyhalarını ve âzalar tarafından yapılmış teklifleri tetkik eder.
- Hesap Encümeni 33 — Hesap Encümeni merkez ve lüzumunda vilâyet hesaplarına bakar.
- Müzakereye esas encümen kararları 34 — Her encümen, aldığı işler hakkındaki kararlarını sebepleriyle Büyük kongreye arzeder. Bunlar kongrede müzakere edilerek bir karara bağlanır ve icabında mesele yeniden encümene gönderilebilir.
- Başka encümenler 35 — Büyük kongre müzakeresine lüzum görülen mevzular üzerinde tetkiklerde bulunmak için ayrıca encümenler de ayrılabilir.
- Alenilik, gizlilik 36 — Büyük kongre müzakereleri alenidir. Kongre, müzakereleri yalnız Fırka âzalarına açık buldurmaya ve icabında gizli celse yapmaya karar verebilir.
- Müzakere ve kararların zaptı 37 — Büyük kongrenin müzakereleri ve kararları zaptolunur. Bu zabıt reis ve kâtipler tarafından imzalanarak kongrede bulunmuş olan âzaların adları yazılı bir defterle birlikte saklanır.
- Kongre sonundaki nutuk 38 — Kongre kapanırken, Umumî reis, kongrenin açılmasından elde edilen neticelerle Fırkaya verilen yeni istikamet hakkında bir nutuk söyler veya kongre kapandıktan sonra bir beyanname neşreder.

III — UMUMÎ İDARE HEYETİ

37 — Umumî idare heyeti Büyük kongre tarafından seçilmiş 14 âzadan toplanır. U. i. h. nin: Âzaları

38 — Umumî idare heyetinin tabîi reisi Umumî reis veya vekilidir. Reislerin bulunmadığı zamanlarda da kâtibiumumî reislik yapar. Reisleri

39 — Umumî idare heyeti en az haftada bir toplanıp çalışır. Toplanma zamanları

40 — Umumî idare heyeti Umumî reislik divanına ait vazifelerden başka Fırka işlerinin hepsiyle meşgul olur. Vazifeleri

Fırka teşkilâtının nizamnameye göre işleminde ve Fırka programının bütün asılları ve teferuatıyla tatbik sahasına çıkmasında lâzım gelen tetkik ve takibi yaparak bu hususlarda müzakerelerde bulunur ve vaziyeti tesbit eder, tedbirler düşünür, icabına göre kararlarını Umumî reislik divanından geçirerek tatbik eder. Fırkayı alâkalandıran millî teşekkülleri ve Fırkanın hesaplarını, kongrelerden alınan kararların ne dereceye kadar tatbik edildiğini tetkik eder. Umumî konferans mevzuları tayin, Fırkanın umumî programı hakkında icap ve ihtiyaca göre risaleler tertip eder. Büyük kongre encümenlerine ait lâyhaları hazırlar ve Umumî reislik divanından geçirerek kongreye verir.

Vilâyet teşkilâtında semt ocakları yapmak ve ocaklarla nahiyelerin irtibatlarını değiştirmek için gelen teklifleri tetkik ve uygun bulursa tasdik eder.

Vilâyet idare heyetleriyle reislerinin ve kaza reislerinin intihaplarını tasdik eder ve icabında bozar. Tasdikı salâhiyeti kendisinde olan idare heyetleriyle reislerinin intihabını icabında yenilettirir.

Nizamnamenin eyi tatbiki için icap eden talimatnameleri yapar.

41 — Lüzumuna göre, Umumî idare heyeti kararıyla, muayyen işler için Fırka mebus veya mensuplarının yardımından istifade edilir ve bunlardan mu- Heyetin yardımcıları ve encümenleri

vakkat encümenler teşkil olunur. Bizzat Umumî idare heyeti âzalarından yahut yukarıda yazılı diğ-
er zatler ile muhtelit encümenler de yapılabilir.

Teşkilâtın
teftiş ve mu-
rakabesi

42 — Fırka teşkilâtının teftiş ve murakabesi-
ne Umumî idare heyeti âzaları memur olabileceği
gibi Fırka mebus veya mensupları da bununla tav-
zif edilebilir. Teftiş vazifeleri ve zamanları, lüzü-
muna göre kâtibiumumilikçe tayin edilir. Bunun
için bir talimatname yapılır.

Âzalar, heyete
bağlıdır

43 — Umumî idare heyeti âzaları kendilerini
Fırka teşkilâtının mesaisine bağlarlar.

Muhasip

44 — Umumî idare heyeti, âzalarından birini
Fırkanın muhasipliğine ayırır. Muhasip bütçeye
uygun olarak yapılacak sarfiyatı tasdik eder.

Heyetin bü-
rosu

45 — Umumî idare heyetinin, maaşlı bir başkâ-
tibi ile bir muhasebecisi, lüzumu kadar maaşlı kâ-
tipleri, memurları, müstahdemleri bulunur. Bunlar
kâtibiumumilik emrindedir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Vilâyetlerde

1 - KONGRELER

Kongrelerin :
Devreleri

46 — Mahalle, köy (veya semt) ve nahiye kon-
greleriyle kaza kongreleri yılda bir; vilâyet kon-
greleri iki yılda bir toplanır. Kongreler vilâyet ida-
re heyetinin kâtibiumumilikçe tasdik olunmuş ka-
rariyle icabında fevkalâde olarak da toplanabilir.

Kaza teşkilâtı olmıyan vilâyet merkezlerinde
vilâyet kongresi yapılmıyan seneler kongre faali-
yeti mahalle, köy (veya semt) ve nahiye kongrele-
rine münhasır kalır.

Toplanma za-
manları

47 — Kongrelerin toplanma zamanı, mahalle,
köy (veya semt) ve nahiye ocaklarından başlamak
üzere eylül ile şubat ayları arasındadır. Toplanma za-
manları vilâyet idare heyetlerince tesbit ve teşkilât

kademelerine tebliğ edilir; Fırka kâtibiumumisine de bildirilir.

48 — Her mahalle köy (veya semt) ocağında yazılı Fırka âzası kendi ocak kongresinin âzasıdır.

Gelemyecek derecede sıhî mazereti olmıyan ocak âzalarının bu kongrelerde bulunmak vazifesidir.

Ocak kongrelerinin âzaları

49 — Kongrelerde mümessiller şöyle seçilir:

Her ocak kongresinde, ocağın üç yüze kadar âzası için iki, bundan fazla her yüz elli âza için birer mümessil;

Her nahiye kongresinde, nahiyedeki ocakların beş yüze kadar âzası için iki, bundan fazla her beş yüz için birer mümessil;

Her kaza kongresinde, kazadaki ocakların bine kadar âzası için üç, bundan fazla her bin için birer mümessil.

Sayıları, seçilecek mümessillerin sayısını tayinde esas tutulan Fırka âzalarının o kongreler akdolanmazdan en az üç ay evvel kayıt muamelesi tekemmül etmiş bulunmak şarttır.

Mümessillerin seçilmesi

50 — Ocakların seçtiği mümessiller nahiye merkezinde nahiye, nahiyelerin seçtiği mümessiller kaza merkezinde kaza, kaza kongrelerinin seçtiği mümessiller de vilâyet merkezinde vilâyet kongresini yaparlar.

Asıl mümessilin mazereti olursa yerine yedek gönderilir.

Kongrelerin yeri

Yedek mümessiller

51 — Mahalle, köy (veya semt) ocaklarının mümessilleri ocaklarının doğrudan doğruya kaza teşkilâtına bağlı olması yüzünden nahiye kongresi yapamıyorsa bakılır: Ya kaza teşkilâtında bir başka nahiye teşekkülü yoktur, o takdirde bu mümessiller doğrudan doğruya kaza kongresini yaparlar; yahut bir başka nahiye teşekkülü vardır, bu takdirde bu mümessiller, bir nahiye kongresinde aranacak nisbet üzerinden, mümessil seçerler, kaza kongresine bunlar iştirak eder.

Doğrudan kaza yahut vilâyete bağlı teşekküllerde mümessil seçmek

Ocakların doğrudan doğruya vilâyet teşkilâtına

bağlı olmaları yüzünden bu mümessiller de kaza kongresi yapamıyorlarsa onlar da, kaza kongrelerinde şart olan nisbet üzerinden, mümessil ayırırlar, vilâyet kongresine bu mümessiller iştirak eder.

Doğrudan doğruya vilâyet teşkilâtına bağlı olması yüzünden kaza kongresinde bulunmıyan mevcut bir nahiye mümessilleri de aynı intihabı yaparak kendilerini vilâyet kongresinde temsil ederler.

Bu madde mucibince yapılacak ikinci veya üçüncü mümessil intihapları kaza veya vilâyet heyetleri tarafından idare olunur.

- Kongreleri açanlar 52 — Kongreler, idare heyetlerinin reisleri tarafından açılır.
- Açılma nı sabı 53 — Kongrelerde kendi âzasının yarısından bir fazlası hazır sa müzakereye başlanır, değil se toplanma bir gün sonraya bırakılır ve o gün gelen âza bu kadar olmasa da kongre açılır.
- Reis, kâtip seçilmesi 54 — Her kongre açılınca ilkin bir reis, bir ikinci reis, iki kâtip seçilir.
- Gösterilen reis İcabında kaza ve vilâyet kongreleri reisi, bir derece yukarı teşkilât tarafından da gösterilebilir.
- Reis ve kâtiplerin vazifeleri Reis, kongre müzakerelerini idare eder. Kâtipler, müzakerelerin hulâsa ve neticelerini kaydederler.
- Müzakerenin zaptı 55 — Kongre müzakerelerinin aynıyle tutulması için icabında ayrıca zabıt kâtipleri çalıştırılır.
- Alenilik, gizlilik 56 — Kongrelerin müzakerelerini bütün fırka âzaları dinleyebilirler. Kongreler isterlerse bir meseleyi gizli müzakere veya Fırka haricinden sami kabul etmeye karar verebilirler.
- Ruznameler 57 — Kongreler, konuşulacak işleri önceden sıraya korlar ve idare heyetlerinin olan biten şeyler hakkındaki rapor ve sözleriyle müzakereye başlarlar.
- Karar nı sabı 58 — Kongrelerde kararlar, hazır bulunan âzanın yarısından bir fazlasının reyi ile verilir.
- Intihaplarda nı sabı 59 — Kongrelerde intihaplar gizli rey ile yapılır; meğerki açık olmasına veya işaretle yapılmasına

üçte iki ekseriyet karar vermiş olsun. İntihaplarda ilk defa mutlak ekseriyet olmazsa ikinci defasında en çok rey alanlar kazanır.

60 — Kongreler, hesap bakma ve bütçe yapma işlerinde 3-7 kişilik birer encümen ayırırlar ve bu encümenlerin raporları üzerinde görüşürler. Kongreler gerek verilen raporlar, gerek âzalarının teklifleri üzerine müzakereyi kolaylaştırmak için başkaca 3 - 7 kişilik encümenler de yapabilirler.

Hesap, bütçe encümenleri ve başka encümenler

61 — Kongre encümenleri, içlerinden bir reis bir mazbata muharriri, bir kâtip seçerek işe başlar. Yarısından bir fazlasıyla müzakere eder. Mevcudun ekseriyeti ile karar verir.

Encümen intihapları ve nisapları

62 — İdare heyetlerinde bulunanlar encümenlere seçilemezler.

Encümenlere giremeyenler

63 — Kongreler, kendi sahalarında, Fırka işleri için her türlü karar ve murakabe uzvudur. Kongre açık oldukça ve lüzum gördükçe idare heyetlerinin bütün salâhiyetlerini kendisi kullanabilir.

Kongrelerin vazife ve salâhiyetleri:

Başlıca yapacakları şunlardır:

A) Ocak kongresinde mahallenin, köyün (veya semtin) fırkası teşkilâtı, köy meclisi, belediye veya şehir meclisi veya vilâyet umumî meclisi ve böyle müesseseler vasıtasıyla yapılmasını yahut yapılmamasını veya nahiye kongresinde konuşulmasını istediği şeyleri, nahiye kongresinde nahiyeyi, kaza kongresinde kazayı, vilâyet kongresinde vilâyeti, memleket ve Fırka noktasından, alâkalandıran gene o gibi meseleleri, gerek verilen raporlar, gerek âzalarının teklifleri üzerinde konuşmak ve her müzakere sonunda olması veya olmaması istenilen şey ne ise onu bir teklif halinde karşılaştırıp, icabına göre, ya kendi idare heyetine yapılmasını tevdi etmek veya bir derece yukarı idare heyetiyle kongre mümessillerine bu kararlar üzerinden yürünülmesini bildirmek;

yapılması yahut yapılmaması istenen şeylerin tesbiti,

B) Vilâyet kongresinde bütün vilâyetin Fırka teşkilât ve faaliyetini tetkik etmek;

Fırka faaliyetinin tetkiki,

C) Kendi ve icabında kendine bağlı idare heyetlerinin hesaplarına bakmak ve yıl sonu hesap

Fırka hesapları,

- bütçeler,* hulâsalarını tasdik etmek;
Ç) Ocak kongresinde ocak, nahiye kongresinde ocak ve nahiye, kaza kongresinde ocak ve nahiyeler ve haza, vilâyet kongresinde kazaların ve vilâyetin gelirine giderine göre idare heyetlerinin hazırlayıp getirdiği bütçeleri müzakere etmek, icabında düzeltmek, denkleştirmek, sonra bir derece aşağı teşkilâtın bütçelerini tasdik etmek, kendi bütçesini tasdik için bir derece yukarı heyete göndermek;
- idare heyetleri âzalarıyla yedeklerini seçme,* **D) Ocak kongresinde ocak, nahiye kongresinde nahiye, kaza kongresinde kaza, vilâyet kongresinde vilâyet idare heyetini ve birer misli yedeklerini seçmek;**
- mümessillerle yedeklerini seçme,* **E) Ocak kongresinde nahiye, nahiye kongresinde kaza, kaza kongresinde vilâyet, vilâyet kongresinde Büyük kongre için mümessillerini ve birer misli yedeğini seçmek;**
- idare heyetleri intihabını tasdik.* **F) Her kongrede kendisine bağlı idare heyetleri ile reislerinin intihablarını lüzumunda tetkik etmek ve bir uygunsuzluk olduğuna kanaat gelirse uygunsuz olan noktadan başlanarak yenilenmesine karar vermek.**
- Kongreler hariciünden intihap* **64 — Kongrelerin idare heyeti âzası veya mümessil veya bunlara yedek yapacakları zatlerin o kongrede âza olarak bulunması şart değildir.**
- Kongrelerde mebuslar* **65 — Fırka mebusları yazılı buldukları ocağın vilâyeti kongre müzakeresine iştirak edebilirler; ancak mümessil olmadıkça rey veremezler.**
- Kongrelerin zabıtları* **66 — Kongrelerde bulunan âzaların adları bir deftere yazılır ve gerek bu defterin, gerek müzakere ve kararların altı kongre reis ve kâtipleri tarafından imzalanır.**
- Kongre kararlarını iera vazifesi* **67 — Kongreler kapandıktan sonra verilen kararların yapılması ve yaptırılması idare heyetlerine vazife olur.**

II - İDARE HEYETLERİ

- Ocak, nahiye,* **68 — Her ocağın, ocak kongresince seçilen 3-5 ki-**

şilik bir idare heyeti olduğu gibi, ocaklar teşkilâtını idare etmek için nahiye merkezinde nahiye kongresince seçilen 3-5 ve nahiyeleri idare etmek için de kaza kongresince seçilen 5-7 kişilik bir idare heyeti bulunur.

kaza, vilâyet idare heyetleri

Vilâyet idare heyetinin âzası 7-9 kişidir. Vilâyet kongresince seçilir. Kazalar teşkilâtını idare eder. Umumiyetle idare heyetlerinin müddetleri, intihaplarını takip eden mutat kongre içtimasında seçilecek yenilerinin devir almalarına kadar devam eder.

69 — Bir kongrece seçilen bir idare heyeti, muamele bir taraftan hiç bir itiraza uğramamışsa, hemen vazifeye başlayabilir. Şukadarki, bu heyetlerin intihapları bir derece yukarı idare heyetince tasdik olduğu zaman tekemmül eder. Tasdik edilmediği halde buna memur olan bir derece yukarı makamın esbabı mucibesıyla keyfiyet Kâtibiumumiliğe bildirilir. Netice Umumî idare heyeti kararıyle hallolunur.

Heyetlerin tasdiki ve vazifeye başlamaları

70 — İdare heyetleri, kendi âzalarından birini reis, birini kâtip ve muhasip olarak ayırır. İcabında muhasip üçüncü bir zat de olabilir, reis, gaybubetinde, idare heyeti âzalarından birini kendine vekil eder.

Reis, kâtip, muhasip

71 — İdare heyetinin mümessili reisidir. Fırkaya ait işler için Fırkanın teşkilâtı veya mıntaka-sındaki hükümet ve başka müesseseler mümessiliyle temas eder ve bunlarla olan muhabere evrakını imzalar. Hesaba dokunan yerlerde muhasip ikinci bir imza kor.

Reisin vazifesi

72 — Kâtip ve muhasip eski idare heyetinden devir almaktan, muhasip talimatına göre hesap evrak ve defterlerini, kâtip bundan başka evrak ve defterleri ve hususiyle ocak idare heyetinde Fırka âzalarının adlariyle Fırkaya girdikleri tarihleri gösterir defteri, her idare heyetinde bu heyetin kararlarını, muhabereelerini, tebliğlerini gösterir defter ve dosyaları, kaza ve vilâyet heyetlerinde ocaklara yazılı âzalar defterlerinin suretlerini eksiksiz tutmaktan ve eyice saklamaktan mesuldür.

Kâtip ve muhasibin vazifesi

- 73 — İdare heyetleri en aşağı haftada bir defa toplanır.**
- 74 — İdare heyetlerinin müzakereye başlamalarında, nısap, mürettep âzaların ve karar verilmesinde de hazır bulunan âzaların yarısının bir fazlasıdır. Reyler müsavi çıktığı zaman reisin bulunduğu taraf ekseriyet alır.**
- 75 — İdare heyetleri kendi mıntakalarında Fırka işlerinin merciidir. Kendilerinin merkez gösterdikleri yerlerde toplanırlar.**
- İdare heyetleri başlıca şunları yaparlar:**
- A) Nizamnamede yazılı şartlara uygun fırka âzasını çoğaltmak ve Fırkaya yazılmak istiyen âzanın ocak idare heyetine yapacağı müracaatı bir karara bağlayıp nahiye idare heyetine, nahiye heyetince de mütaleasile kaza idare heyetine gönderilmek, kaza heyetinde de bu kararı tetkik ile kabul etmek veya icabında bozmak;**
- B) Ocak idare heyeti Fırka âzalarının yardım paralarını ve her idare heyeti bütçesinde yazılı gelirlerini elverişli vasıtalarla toplamak ve bütçe için devamlı gelir kaynakları düşünüp göstermek;**
- C) Bütçenin kabul ettiği masrafları yapmak;**
- Ç) Kongrelerin kendilerine bıraktıkları kararları yerine getirmek;**
- D) Fırkanın maksadına ulaşmak için daha yukarı Fırka makamlarından verilen emirleri yapmak ve bu maksatla düşündüklerini bir derece yukarı teşkilâta yazmak;**
- E) Bütün intihaplarda Fırka namzetlerini, Fırka âzalarını kazandırmak.**
- F) Bir intihap işinde Fırkaca namzet gösterilmeden evvel yoklama yapılması lâzım gelen hallerde o intihapta rey sahibi olan Fırka âzalarını toplamak ve meyillerini anlamak.**
- G) Talimatnamesine göre icap eden yerlerde halk evleri açmak ve idare etmek;**
- H) İcabında bütçeye göre kullanacakları memurları, fırka âzası olmak şartıyla, tayin etmek ve lüzumunda hizmetlerinden affetmek;**

- I) Kendi dairelerinde Fırkanın vaziyetini ve âza mevcudunu bildiren ve nihayet üç ayda bir kere verilmesi lâzım gelen raporları yukarı teşekküllere vermek ve muhitine tasarruf misali olacak vasıfta olarak kendi bütçesini ve hesap hulâsasını hazırlayıp kongrelere arz etmek; *üç ayda bir rapor verme,*
- I) Kongrelere verilmesi lâzım gelen meselelerin arzına vasıta olmak; *Kongrelere tavassut,*
- J) Fırka mensupları arasında hususî bir ihtilâf çıktığı takdirde aralarını bulmak; *ara bulma,*
- K) Fırka program ve icraatı hakkında âzaları tenvir ve ikaz etmek, konferanslar verdirmek ve sık temaslarla rabita ve tesanüdü arttırmak. *âzaları tenvir.*
- 76 — Birbiri ardı sıra bir idare heyetinin üç toplanmasına, mazereti olmaksızın, gelmiyen âzanın bir derece yukarı heyetçe müdafaası dinlenir ve makul görülmezse idare heyetinden istifa etmiş sayılır. *Devamsız âza*
- 77 — İdare heyetlerindeki açıklara aldıkları rey sırasıyla yedekler çağırılır, reyler müsavi olursa kur'aya müracaat edilir ve yedek kalmazsa bir derece yukarı idare heyeti münhal yere âza tayin eder. *Açık kalan âzalık*
- 78 — Lüzum görülen vilâyetlerde teşkilâtın başında reis vazifesiyle ve Umumî idare heyeti kararı ve Umumî reislik divanı tasdikıyla fahrî veya aylıklı bir zat çalıştırılır. *Tayin ile reis*
- 79 — Fırka teşkilâtı, muhaberelerini daima kendinden bir derece yüksek veya bir derece aşağı teşkilât kademesiyle yapar. Tehiri caiz olmıyan mühim meseleleri derece atlayarak yazabilirlerse de bunu ve sebebini söyleyerek aşağı veya yukarı makama da yazı ile bildirirler. *Fırka namına muhabere*
- Bir idare heyeti haklı ve faydalı bir meseleyi bağlı olduğu heyete anlatamazsa bir derece yukarı heyete yazabilir.
- 80 — Bütün Fırka teşkilâtının Hükûmet teşkilâtıyla teması Umumî reislik divanınca tasdik oluncak bir talimatname ile tayin olunur. *Hükûmetle temas*

BEŞİNCİ KISIM

Mecliste

1 — CUMHURİYET HALK FIRKASI GRUPU

Fırka grubu

81 — Fırkaya mensup mebusların umumî heyetine Fırka grubu denir.

Reisleri

82 — Fırka grubunun tabîi reisi, Fırkanın Umumî reisi veya onun vekilidir. Fırkaya mensup olan Başvekil Fırka grubunun reisidir.

Toplanma zamanları

83 — Meclis içtima halinde bulunduğu zaman Grup haftada bir gün mutlaka toplanır, icabında ayrıca Umumî reisin veya vekilinin, Grup reisinin istemesiyle veya idare heyeti kararıyla yahut Grupa mensup âzalardan en az onunun takrir vermesiyle toplanır.

Meclis toplu olmadığı zaman da Umumî reisliğin davetiyle Grup toplanır.

Grupta reislik ve kâtiplik

84 — Umumî reis reislik etmediği halde, reisliğe Grup reisi veya reis vekilleri geçerler. Grup kâtipleri Grup müzakerelerinin esaslarını ve kararlarını kaydederler.

Grupun işleri

85 — Grup toplanmalarında Grupa ait umumî meselelerle Reislikten, idare heyetlerinden, yahut âzalar tarafından ileri sürülen meseleler müzakere edilir ve kararlaştırılır.

Ruzname

86 — Grup toplanmalarında müzakereler, içtima evvelinden hazırlanmış ruznamesi üzerine geçer. Fevkalâde ve teahhur götürmiyen hallerde tek-lif olunan bir madde aynı içtimanın en aşağı on beş dakika sonra yapılacak ikinci bir celsesine bırakılır.

Müzakerelerde serbestlik, sual, istizah

87 — Grup müzakerelerinde, Grup âzaları içtimat ve reylerinde tamamiyle serbesttirler, Grupa mensup vekillerle mebuslara ait veyahut zuhur eden devlet ve hükümet meseleleri hakkında kayıtsız ve şartsız fikirlerini söylerler. Sual serbesttir. Vekillerin her hangi birinden izahat talep edebilirler. Ancak istizah fırka kararı ile Fırka grubunda cereyan eder, istizahın Meclise intikali Grup kararı

ile olur, Grup kararı olmadan sual istizaha kalbedilemez.

88 — Grupta müzakere edilerek kabul olunan kararlara Grupa mensup bütün âzalarca itaat olunur. Grup müzakeresinde akalliyette kalanlar ekseriyet kararına tabi olurlar.

Akalliyette kalanlar

89 — Grup müzakeresi esnasında hazır bulunmayan âzalar Grupun kararından haberdar olmakla mükelleftirler. Grup âzaları Grup kararına karşı istinkâf reyî vermez ve hazır olduğu halde reye iştirakten kaçınmaz.

Müzakerelerde bulunmayanlar

90 — Grup âzaları Meclis müzakerelerinde Fırka program ve esaslarını ve Fırka grubu kararlarını gütmek ve kuvvetlendirmekle mükellef oldukları gibi Meclis reisliğine, Meclis reislik divanı âzalıklarına, encümen âzalıklarına intihap sırasında fırka mensuplarının seçilmesini temin vazifesindedirler. Bunlar Grupça kararlaştırılmış ise Grup âzaları Grup kararına uymakla mükelleftirler.

Grup azalarının mükellefiyetleri

91 — Grupça müzakere edilip kararlaştırılmamış meselelerde Grup âzaları rey ve içtihatlarında serbesttirler.

Grup namına söz söylemek

Meclis müzakerelerinde Grup namına reislerden ve kâtibiumumîden başka kimsenin söz söylemek salâhiyeti yoktur; meğerki Grupça tanzif edilmiş olsunlar.

92 — Fırka mebusları Grup idare heyetinden evvelce müsaade almaksızın mezuniyet alamazlar. Ankaradan ayrılırlarken ve avdetlerinde Fırka kâtibiumumisiyle temas ederler.

Grup âzalarının gidişleri, gelişleri

93 — Fırka âzaları Fırkanın esasları ve kararları aleyhinde ne beyanat ve neşriyatta bulunurlar, ne de böyle beyanat ve neşriyatı tahrik ederler. Mahrem tutulması lâzım gelen Fırka müzakereleri Fırkaca karar altına alınır. Grup içtimalarından sonra neticenin bir tebliğ ile veya zabıtların aynen neşri yolu ile ilânı da kararlaştırılabilir.

Kararlar aleyhinde beyanat ve neşriyat

Kararların neşri veya gizli tutulması

- Yardım pa-
rası** 94 — Fırka mebusları yazılı olacakları ocaklara taahhüt ettikleri yardım parasından başka, Grup veznesine de kendi tayin ve tesbit edecekleri yıllık bir miktar yardım parası taahhüt ederler ve tayin edecekleri taksitlerle öderler.
- İnzibat hü-
kümleri** 95 — Bu maddelere riayet etmiyenlere, birinci defasında rica edilir; ikinci defasında ihtar, üçüncü defasında, Grup kararı ve Umumî reislik divanının tasdikıyla Fırkadan çıkarma cezası tatbik olunur. Bununla beraber her hangi bir âzanın Fırka kararına karşı işlediği hata hemen Fırkadan çıkarılmasını icap edecek derecede ağır görülürse Grupun umumî heyetinin mutlak ekseriyetiyle vereceği karar üzerine Fırkadan çıkarılır. Her halde suçlunun şifahi veya yazı ile müdafaası dinlenir.
- II — GRUP İDARE HEYETİ**
- Teşekkülü** 96 — Fırka grubu iki reis vekili ile dokuz âzadan ibaret bir idare heyeti seçer ve idare heyeti kendi arasından iki kâtip ile bir veznedar ayırır.
- Heyette ni-
sap
Kararların
Umumî reisiğe
bildirilmesi** 97 — İdare heyeti, âzalarının yarısından bir fazlasıyla müzakereye başlayabilir ve mutlak ekseriyetle karar verir. Kararlar Umumî reislik divanına yazılı olarak bildirilir.
- Heyetin müd-
deti** 98 — İdare heyeti intihabı her yıl yenilenir. Yıl başı Millet Meclisinin içtima senesi başıdır. Eski âza heyete gene seçilebilir.
- Heyetin top-
lanması, vazir-
fesi** 99 — İdare heyeti haftada en az bir kere toplanır, gruba ait işleri konuşur. Grup binasına, grup kütüphanesine nazaret eder.
- Grup âzası
üzerinde alâ-
ka** 100 — İdare heyeti grup âzalarının Meclise devamlarına, grupun kararlarına uygun hareket etmelerine nezaret ve Mecliste meselelerin müzakeresi esnasında âzaların toplu bulunmalarını, toplu rey vermelerini temin için tedbirler alır.

III — HAYSIYET DİVANI

101 — Grup âzaları arasında çıkacak hususî ihtilâflarla âzaların mensup oldukları grupun şerefi, haysiyeti ile uzlaşmıyacak halleri olduğu iddialarına bakmak üzere bir Haysiyet divanı kurulur.

Teşekkülün maksadı

102 — Haysiyet divanı, Grupun umumî heyetince grup âzaları arasından seçilecek yedi zatten toplanır.

Kuruluşu

103 — Haysiyet divanı en aşağı beş âza ile müzakere eder.

Müzakere nisabı

104 — Haysiyet divanının reisi kendi aralarından mutlak ekseriyet ve gizli rey ile seçilir.

Reisi

105 — Haysiyet divanı ya âzanın müracaatı üzerine, yahut göreceği lüzuma göre kendi kendine faaliyete gelir. Umumî reislik divanı veya Grup reisi de böyle bir meseleyi divana verebilir.

Faaliyete gelmesi

106 — Divanın kararları alâkası olanlara Divan tarafından yazılı olarak tebliğ edilir. Bu kararın bir sureti de malûmat alması için Fırka grupu reisiğine verilir.

Kararları alâkası olanlara tebliğ

107 — Tebliğ tarihinden üç gün geçinceye kadar itiraz olmazsa karar kat'ileşir. Alâkası olanların itirazları sebepleriyle, yazılı olarak Grup reisliğine verilir. İtiraz reis tarafından on gün içinde Grup umumî heyetine arz edilir.

İtiraz halinde

Umumî heyet alâkası olanları dinledikten ve âzalardan, biri aleyhte olmak üzere, en aşağı iki zate söz verildikten sonra reye konulur. Grup umumî heyetinin ekseriyetle verdiği karar kat'idir.

IV — FIRKA MEBUSLARININ RIAYET EDECEKLERİ NOKTALAR

108 — Mebusların hususî hayatlarında, ticaret ve ziraat ve sanayi ve sairedeki faaliyetleri Devle-

Mebusluk sıfatı hususî

menfaatlerde istismar edilemez

tin resmî kanunlarına tâbidir. Fakat Cümhuriyet Halk Fırkasına mensup mebusların mebusluk sıfatını hususî menfaatleri için istismar edememelerine Fırka Umumî reisliği de hususî bir itina gösterir.

Fırka mebuslarının yapabilecekleri işler

109 — Sermayesinin ekseriyeti Devlete ait olan müessese ve şirketlerle âmme hizmetlerine ait ve hususî mukaveleye bağlı veya mutlak olarak imtiyazlı şirketler ve inhisar idarelerinde Hükûmet tarafından idare meclislerine tayin olunan âzalar ve bu müesseseleri temsil vaziyetinde bulunanlar Fırkaya mensup mebuslardan olmayacaktır. Bunlardan başka şirket ve müesseselerde idare meclisi âzalığı umumî kaidelere tâbidir. Umumî ve hususî ve mülhak bütçelerle menfaati Devlete ait müesseseler bütçelerinden para ödemeyi tazammun edecek mahiyette olan bir ticaret muamelesini Fırka mebusları yapamaz.

Meclis reisleri, icra vekilleri, Umumî idare heyeti âzalarının alacakları vazifeler

110 — Büyük Millet Meclisinin reisi, reis vekilleri ve icra vekilleri ile Fırka kâibiumumisi ve Umumî idare heyeti âzası ve Fırka grubunun reisi ve reis vekilleri gerek Devletin alâkası olan müesseselerde, gerek Devletin alâkası olmayan hususî şirket ve müesseselerde müdürlük ve idare meclisi âzalığı gibi idare ve temsil vaziyetlerinden hakikî surette ferağat ederler. Müdürlük ve idare meclisi âzalığı gibi bir idare vaziyeti olmaksızın hususî müesseselerde hissedar olmak umumî kaidelere tâbidir.

Vazifeye devam, intihap dairelerine gitme

111 — Mebusların vazifeye devam bakımından vaziyetleri Büyük Millet Meclisinin hususî kaidelerine bağlıdır. Fırkaya mensup mebusların Büyük Millet Meclisinde devamları ve başkaca vazife almayanların her yıl intihap dairesine gitmeleri ve tam bir intihap devresinde en aşağı iki defa bütün kaza merkezleini dolaşmaları noktasından bulunacakları vaziyet Fırkanın Umumî reisliğince hususî bir ehemmiyeti haiz olacaktır.

V — FIRKA DİVANI

112 — Fırka divanı, Umumî reislik divanından, Fırkanın kabine âzalarından, Umumî idare heyeti ile Fırka grubu idare heyetinden teşekkül eder. Fırka divanı lüzumunda Umumî reislik divanı tarafından içtimaa çağırılır. Fırka divanına Umumî reis veya Umumî reis vekili, bulunmadığı zamanlarda tevkil edecekleri zat reislik eder.

Fırka divanının teşekkülü ve reisi

113 — Fırka divanı Umumî reislik divanından gönderilen meseleleri müzakere eder. Nizamnamenin tefsiri Fırka divanına aittir.

Vazifesi, sâ-lâhiyeti

Divan kararları Umumî reisin tasdiki ile tekemmül eder.

ALTINCI KISIM

Malî hükümler

114 — Fırkanın geliri şunlardır:

Fırkanın gelirleri

A) Fırka âzalarından alınacak yardım paraları;

B) Teşkilâtın menkul ve gayrimenkul mallarının iradı;

C) Müsamere, konser, balo, temsil gibi teşebbüslerden artan paralar;

Ç) Fırkaca yapılan neşriyattan kalan paralar;

D) Fırka teşkilâtının himaye ettiği kültür, millî terbiye, spor ve sair hayır hizmetlerine karşılık umumî ve mahallî bütçelerle belediye bütçelerinden ayrılacak yardım paraları;

E) Fırkaya (A) fıkrası haricinde yapılacak yardımlar;

115 — Fırka paraları talimatnamesine göre alınır, sarfolunur, kaydedilir.

Para işlerinde talimat

Aylık ihtiyaçtan fazla paralar banka olan yerlerde bankaya yatırılır.

Aylık ihtiyaçların fazlası

116 — Teşkilâtın her kademesi yıllık ihtiyaçlardan artacak paraları merkezin müsaadesi olmadıkça sarfedemez.

Yıllık ihtiyaçların fazlası

Gayrimenkul
tasarrufu

117 — Fırka manevî şahsiyetine ait olmak üzere gayrimenkul mallar tasarruf eder. Bunların menfaatlerinde asıl olan buldukları yerlere ait olmaktır. Bunlardan değiştirilmesi yahut lüzumsuz olduğu için satılması icap edenler olursa, bu işler derece derece idare heyetleri kararı ve Umumî reisliğin tasdikıyla yapılır.

Harcırah, seyahat ve ikamet yevmiyesi

118 — Fırkanın tetkik ve teftiş ve sair vazife seyahatlerinde harcırah, seyahat ve ikamet yevmiyesi tediyesi şu esaslara göre yapılır:

1) Fırka memur ve müstahdemlerine, aldıkları tahsisata nazaran aynı yekûnu alan Hükümet memurlarının maaşlarına ve harcırah kanunundaki esaslara göre;

2) Fırkaca tavzif edilecek mebuslara, filen sarfettikleri nakliye ücretlerinden başka mebusların harcırahları hakkındaki kanunda yazılı maaş esasına göre;

3) Fırkaca tavzif olunacak başka zatlar, kâtibiumumî ile Umumî idare heyetinin muhasip âzası arasında takdir olunacak esasa göre.

119 — Merkez teşkilâtının bütçesi Umumî reislik divanı tarafından tanzim olunur.

YEDİNCİ KISIM

İnzıbat hükümleri

İnzıbatla dokunan haller ve cezaları

120 — Umumî esaslara, büyük kongrenin kararlarına, Umumî reislik divanının tebliğlerine, Umumî idare heyetinin kararlarına riayet etmeyenler, bütün intihaplarda Fırka namzet ve âzalarına rey vermeyen veya bunların aleyhinde çalışan veya muarız bir teşekkülün namzetliğini kabul eden veya açıkça reddetmeyen veya Fırkaca namzet gösterilen yerlerde kendisini kendi başına namzet gösteren veya gösterilmesine karşı göz yuman, veya intihaplara mazeretsiz iştirak etmeyen veya muarız bir namzet lehinde gizli, açık çalışanlar ve kendi müesseselerinde bulunanların böyle hareket ve faaliyetlerine müsamaha gösterenler, Fırka kongrele-

rinin program, Fırka gruplarının karar olarak kabul ettiklerini vazife sahibi iken yapmıyanlar, Fırka vazifelerini yaparken bilerek nizamnameye uymıyanlar, Fırka mensup ve memurlarından Fırkanın şerefini, haysiyetini kıranlar yaptıklarının derecesine ve yapılan suçtaki alâkalarına göre ihtar, ikinci ihtar, muvakkat ihraç ve tart cezası ile cezalandırılır. Bu cezalar sırasıyla verileceği gibi sıra takip edilmeden birden de verilebilir.

121 — İhtar cezaları kaza, ihtar ve ikinci ihtar cezaları vilâyet ve ihtarlarla muvakkat ihraç cezaları Umumi idare heyetince ve tart cezası Fırka Umumi reislik divanınca verilir. İntihaplar esnasında idare heyetlerinin bu salâhiyetleri birer derece yükselir. Eğer bir idare heyeti tensip ettiği cezayı kendi salâhiyetinden yüksek görürse keyfiyeti tasdika salâhiyetli makama arz edilmek üzere bir derece yukarı idare heyetine arz eder.

Cezaları verecek heyetler

122 — Bir inzıbat cezası alanın bu hali mensup olduğu teşkilâta bildirilir.

Kararı bildirme

123 — İkinci ihtar cezası almak Fırka teşekküllerinden bir yıl uzaklaşmayı mucip olur. Böyeleri teşkilâta iseler çekilirler. Muvakkat ihraç cezası alanların bir yıl müddetle Fırkadan alâkaları kesilir.

Cezaların neticeleri

Büyük Millet Meclisi grupundan çıkarılan, Fırka âzalığında da çıkarılmış olur.

124 — Hakkında bu cezalardan her hangi birisi verilecek olan Fırka arkadaşının şifahen veya yazı ile kendisini müdafaa etmek hakkı vardır. Yalnız intihaplar esnasında yapılan suçların cezaları müdafaa hakkı kullanılmadan verilebilir. Bu takdirde intihap bittikten sonra hüküm yiyen zatin yazı ile mudafaası alınır ve haklı olduğu anlaşılırsa ceza kaldırılır.

Müdafaa hakkı

SEKİZİNCİ KISIM

Namzetliğin şartları

- Namzetli, namzetsiz intihaplar
- 125 — Umumî reislik divanı kararı olmadıkça intihaplarda namzet gösterilmez, intihaplar serbest yapılır. Bu takdirde Fırka mensupları hususî teşebbüslerle namzet gösterilebileceği gibi Fırka idare heyetleri de intihaptan maksut olan . eyi neticeyi temin edecek surette Fırka mensuplarının kazanması için 75 inci maddenin F fıkrası mucibince hareketle intihabı idare edebilirler.
- Teşkilâtta bulunanların alabilecekleri vazifeler
- 126 — Fırka teşkilâtında çalışanlar uhdesindeki Fırka vazifeleriyle beraber Vilâyet Umumî Meclisi, Belediye Meclisi ve Encümenleri ve Ticaret Odaları gibi kazanç getiren vazifelerden birden fazlası toplanamaz. Hatta bu vazifelerden biri üzerlerinde bulunanlar Hilâliahmer ve Himayeietfal gibi diğer fahrî bir vazife dahi alamazlar.
- Yardım parasını vermiş olmak şartı
- 127 — Fırka idare heyetlerinde veya Fırka adına bir işte bulunabilmek için yardım paralarını vermiş olmak şarttır.
- Fırka mensuplarına alâka
- 128 — Fırka mensubu olanların ehliyet ve liyakatlerine göre yapabilecekleri hizmetlere o hizmetlerin kaideleri dairesinde ve müsavi vaziyetlerde tercih edilerek yerleştirilmeleri için Fırka teşkilât ve âzaları hususî bir alâka gösterirler.

DOKUZUNCU KISIM

Vilâyetlerde Fırka Grupları

- Teşekkülün şartı
- 129 — Rey sahibi âzalarının hepsi Fırka mensubu olmıyan mahallî meclislerdeki Fırka âzaları bir grup teşkil ederler.
- Grupun reisi
- 130 — Grup çağırıldığı vakit Fırkanın oradaki idare heyeti reisinin reisliğinde toplanır .
- İdare heyetlerinin birlikte bulunacakları haller
- 131 — Gruplar kongre kararlarını ve Fırkayı yakından alâkalandıran meseleleri konuşmak için yapılan içtimalarda idare heyeti de birlikte bulunur.

132 — Vilâyet ve kazalardaki Fırka gruplarının nasıl çalışacakları talimatnamesinde gösterilir. Grupların çalışması

MUVAKKAT HÜKÜMLER

1 — Bütün teşkilâta intihap mebdelerini aynı devrede birleştirmek maksadiyle, Umumî idare heyeti, mevcut heyetlerin müddetleri bitmemiş de olsa intihaplarını yenileyebilir veya kongreleri tehir ederek müddetleri bitenlerin vazife ve salâhiyetlerini devam ettirebilir.

Idare heyetlerini yenileme, müddetlerini uzatma salâhiyeti

2 — Henüz Fırka teşkilâtı olmıyan yerler için âza kayıt, idare heyetlerini tasdik veya icabında ilk defaya mahsus olmak üzere bu heyetleri kendi teşkil etmek salâhiyetiyle, Umumî idare heyeti, müteşebbis bir zate veya bir heyete teşkilâtı kurmak vazifesini verebilir.

Yeni teşkilât için teşebbüs

3 — 126 ıncı maddeye uymıyan vaziyetler ilk kongrelerde yapılacak intihaplara kadar devam eder.

Vaziyeti muhafaza

FİHRİST

	Sahife	Madde		Sahife	Madde
Methal			İlhamımızın ana hatları	29	1
İstikbale de şamil tasavvur-					

BİRİNCİ KISIM

Vatan: siyasî sınırlarımız içindeki yurt	29	1	kuva esası	30	3
Millet: dil, kültür ve mefkûre birliği	30	2	Hürriyet, müsavat, masuniyet, mülkiyet hakkı	30	4
Devlet şeklimiz: vahdeti			Bir dereceli intihap	30	
			Kadınların mebus intihabı	30	

İKİNCİ KISIM

Cümhuriyet Halk Fırkasının ana vasıfları			Lâyiklik	31	
Cümhuriyetçilik	31		İnkılâpçılık	31	
Milliyetçilik	31		Sınıf yok, iş bölümü var	32	2
Halkçılık	31		Menfaatler kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur	32	
Devletçilik	31				

ÜÇÜNCÜ KISIM

İktisat:			ve tekniğe dayanan sermayeyi himaye	38	6
Normal sermayenin membar	32	1	Haricî ticaret	33	7
Sigorta, kredide ucuzluk ve kolaylık	32	2	Ormanlarımız	33	8
Tediye muvazenesi	32	3	Nafra işleri:	33	9
çiftçi kooperatifleri	32	4	<i>Demiryollarımız</i>	34	
<i>Ziraat Bankası</i>	33		<i>Limanlarımız</i>	34	
Küçük sanat erbabı ve esnaf	33	5	<i>Sösellerimiz</i>	34	
Sanayi	33		<i>Su işleri</i>	34	
Amele ve işçilerimiz, iş kanunu	33		Nakliyecilik	34	10
Sanayi ve Maadin Bankası	33		Hayvancılık	34	11
Ticarette normal çalışan			Balıkçılık ve süngerecilik	34	12
			Devlet işlerinde milli iktisat	34	13

DÖRDÜNCÜ KISIM

	Sahife	Madde		Sahife	Madde
Maliye:			Vergi kanunlarında tekâmül	34	2
Devamlı ve hakikî tevazüne müstenit bütçe	34	1	Gümrük tarifeleri	35	3

BEŞİNCİ KISIM

Millî talim ve terbiye			İlk mektepler	36	2
Talim ve terbiye esaslarımız:	35	1	Meslek ve sanat mektepleri	36	
<i>Vatandaşları okutmak ve yetiştirmek</i>	35		Orta mektepler	36	
Cümhuriyetçi , milliyetçi , lâyık vatandaş	35		Liseler	36	
Fikrî, bedenî inkişaf, millî seciye	35		Darülfünun ve yüksek mektepler	36	
Usulün hedefi	35		Güzel sanatlar	36	3
Terbiyenin vasıtaları	35		Müzeler, eski eserler	36	4
Teşebbüs kabiliyeti, inzibat, ahlâk	35		Dilimiz	36	5
Türk tarihi	35		Kitap, neşriyat, kütüphane	37	6
			Spor teşekküllerinin himayesi	37	7

ALTINCI KISIM

İçtimaî hayat ve umumî sıhhat			Kimsesizler, ihtiyarlar, malûller	37	4
Aile	37	1	Sihhat işleri	37	5
Nüfusumuzu arttırmak	37	2	Sarî hastalıklar	37	5
Çocuk hayatı	37	3			

YEDİNCİ KISIM

Dahilî, adli, haricî siyaset, memurlar, serbest meslek erbabı			<i>nunu</i>	38	
Emniyet, millî nizam ve inzibat	38	1	<i>Muhakeme usulleri</i>	38	
Adliye:	38	2	<i>İcra ve tebliğ</i>	38	
<i>Mahkemelerin teşkiki ka-</i>			<i>Tevkifhane ve hapishane</i>	38	
			Yurtta sulh, cihanda sulh	38	3
			Memurlar	38	4
			Serbest meslek erbabı	38	5

SEKİZİNCİ KISIM

Ordu Vatan müdafaası	38	1	Ordu mensupları	39	2
----------------------	----	---	-----------------	----	---

C. H. F.

Program

[Büyük kongrenin 13 - 14 Mayıs 1931 içtimarında kabul edilmiştir.]

Methal

Cümhuriyet Halk Fırkasının programına temel olan ana fikirler, inkılâbımızın başlangıcından bu güne kadarki filiyat ve tatbikatta aşikârdır. Istikbale de şamil tasavvurlarımızın ana hatları

Bundan başka bu fikirlerin başlıcaları fırkanın 1927 senesinde Büyük kongrece de kabul olunan nizamnamesinin umumî esaslarında ve aynı kongrece tasvip edilen Umumî reisliğin beyannamesinde ve 1931 Büyük Millet Meclisi intihabı münasebetiyle neşredilen beyannamede tesbit olunmuştur.

Yalnız bir kaç sene için değil, istikbale de şamil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu bir halde yazılmıştır.

BİRİNCİ KISIM

Esaslar: 1) Vatan, 2) Millet, 3) Devletin esas teşkilâtı, 4) Âmme hukuku.

1 — Vatan, Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bu günkü siyasî sınırlarımız içindeki yurttur.

Vatan: siyasî sınırlarımız içindeki yurt

Vatan, hiç bir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.

- Millet: dil, kültür ve mefkûre birliği
- 2 — Millet, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasî ve içtimai heyettir.
- Devlet şeklimiz: vahdeti kuva esası
- 3 — Devletin esas teşkilâtı: Türk milletinin idare şekli, vahdeti kuva esasına müstenit olan bu günkü devlet şeklimizdir. Bu şekilde, Büyük Millet Meclisi, millet namına hakimiyet hakkını kullandır; Reisiçümhur ve İcra Vekilleri Heyeti onun içinden çıkar. Hakimiyet birdir, kayıtsız, şartsız milletindir. Devlet teşekküllerinin en muvafığı bu olduğuna Fırka kanidir.
- Hürriyet, müsavat, masuniyet, mülkiyet hakkı
- 4 — Âmme hukuku: Türk vatandaşlarına Teşkilâtı Esasiye kanununun verdiği ferdî ve içtimai hürriyet, müsavat, masuniyet ve mülkiyet haklarını mahfuz bulundurmamak firkamızca ehemmiyetli esaslardandır.
- Bir dereceli intihap
- Bir dereceli intihabı tatbik etmek yüksek emellerimizdendir. Ancak vatandaşı, intihap edeceğini tanıyabilecek vasıflar, şartlar ve vasıtalarla mücehhez kılmak lâzımdır. Bunun temini hususundaki mesainin matlup neticeyi vereceği güne kadar vatandaşı, yakından tanıdığı ve emniyet ettiği insanları intihap etmekte serbest bırakmağı demokrasinin hakikî icaplarına daha uygun buluruz.
- Kadınların mebus intihabı
- Firkamız vatandaşların siyasî hakları noktasında cinsiyet farkı gözetmez. Bilâkis Türk milletinin yüksek ve derin tarihinde içtimai hayatını her noktadan birliğe istinat ettirmiş olduğunu bilen Firkamız kadınlarımızın, belediye intihabında olduğu gibi, mebus intihabında da siyasî haklarını kullanmaları için lâzım gelen müsait zemini hazırlamayı bir vazife addeder. Fırka ancak bu takdirde tarihî ve şerefli hayatımızı yeni şeraite uygun simasiyle ihya etmiş olacağına kanidir.

İKİNCİ KISIM

Cümhuriyet Halk Fırkasının ana vasıfları

1 — Cümhuriyet Halk Fırkası, A - Cümhuriyet-

çı, **B** - Milliyetçi, **C** - Halkçı, **Ç** - Devletçi, **D** - Lâ-yik, **E** - İnkılâpçıdır.

A) Fırka, Cümhuriyetin, milli hakimiyet mefkûresini en eyi ve en emin surette temsil ve tatbik eder devlet şekli olduğuna kanidir. Fırka, bu sar-sılmaz kanaatle Cümhuriyeti tehlikeye karşı her vasıta ile müdafaa eder.

Cümhuriyet-
çilik

B) Fırka, terakki ve inkişaf yolunda ve beynel-milel temas ve münasebetlerde bütün muasır mil-letlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle be-raber Türk içtimî heyetinin hususî seciyeleini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmayı esas sayar.

Milliyetçilik

C) İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa ve vatan-daşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkiyle ifa-sını tanzim yolunda kullanılması Fırkaca büyük esastır.

Halkçılık

kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiç bir ferde, hiç bir aileye, hiç bir sınıfa, hiç bir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halk-tan ve halkçı olarak kabul ederiz.

Ç) Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla bera-ber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erıştirmek için milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin icap et-tirdiği işlerde - bilhassa iktisadî sahada - Devleti filen alâkadar etmek mühim esaslarımızdandır.

Devletçilik

D) Fırka, Devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin ilim ve fenlerin muasır me-deniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünya ih-tiyaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul etmiştir.

Lâyiklik

Din telâkkisi vicdanî olduğundan, Fırka, din fi-kirlerini Devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmayı milletimizin muasır terakkide başlıca muvaffakiyet amili görür.

E) Fırka, milletimizin bir çok fedakârlıklarla yaptığı inkılâplardan doğan ve inkişaf eden pren-siplere sadık kalmayı ve onları müdafaa etmeyi esas tutar.

İnkılâpçılık

Sınıf yok,
iş bölümü
var

2 — Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü itibariyle muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telâkki etmek esas prensiplerimizdendir.

Menfaatler
kabiliyet ve
çalışma derecesiyle müteneşip olur

A) Küçük çiftçiler, B) Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, Ç) Serbest meslek erbabı, D) Sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri ve tüccar, Türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma zümreleridir. Bunların her birinin çalışması, diğerinin ve umumî camianın hayat ve sadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirini nakzetmiyecek surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesiyle müteneşip olur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

İktisat

ZİRAAT VE SANAYİ, MADENLER VE ORMANLAR, TİCARET, NAFİA İŞLERİ

Normal sermayenin
membar

1 — İktisatta hareketli sermaye mühimdir. Normal sermayenin yegâne membarı millî sây ve tasarruftur. Bunun için çalışmayı arttırmak fert ve aile hayatında ve umumiyetle Devlet idaresinde mahallî ve millî idarelerde tasarruf fikrini kökleştirmek, Fırkamızın başlıca prensibidir.

Sigorta, kredide ucuzluk
ve kolaylık

2 — Kredi ve sigorta meseleleriyle ihtiyacın talep ettiği ehemmiyette iştigal olunacaktır. Kredide ucuzluk ve kolaylık temini başlıca emelimizdir.

Tediye muvazenesi

3 — İthalâtın ihracattan fazla olmaması ve en nihayet aynı kıymette olması tediye muvazenesinin temini için elzem addettiğimiz şarttır.

Çiftçi kooperatifleri

4 — Çiftçimizi kredi ve istihsal kooperatifleri gibi iktisadî teşekküllere mazhar etmek ve bu teşekkülleri terakki ve tekâmül ettirmek gayedir.

Büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin ziraî kredileri rehin mukabili temin olunacaktır. Ziraî kredinin ana müessesesi olan Ziraat Bankamızı kanunî mü-rakabe altında bulunduracak surette sahiplendir-mek ve faaliyetini daha ziyade ziraî sahada tek-sif etmek tedbiri alınacaktır. Bankanın sermayesi-ni ziraî hareket ve faaliyetlerin inkişafını temin edecek kıymete çıkarmak, esaslı çalışma mevzuu-muz olacaktır.

Ziraat Bankası

5 — Küçük sanatler erbabını ve esnafı müşkül-ler ve zaafardan kurtarmak ve onları daha kuvvet-li, emniyetli bir vaziyete koymak ve onlara kredi müesseseleri yaratmak düşündüğümüz esaslı nok-talardandır. Küçük ve büyük sanayi, iptidai madde müstahsillerinin menfaatlerine de uygun himayeye nail olacaklardır.

Küçük san-
at erbabı ve
esnaf

Sanayi

Milliyetçi Türk amelesi ve işçilerinin hayat ve haklarını ve menfaatlerini göz önünde tutacağız. Sây ile sermaye arasında ahenk tesisi ve bir iş ka-nunu ile ihtiyaca kâfi hükümlerin vaz'ı, Fırkanın mühim işleri arasında görülür.

Amele ve iş-
çilerimiz, iş
kanunu

Sanayi ve Maadin Bankasını hareketli bir ser-maye ile teşhiz etmek asli düşüncelerimizdendir.

Sanayi ve
Maadin Ban-
kası

6 — Memleketin inkişafında bütün ticaret fa-liyetleri mühimdir. Normal çalışan ve tekniğe is-tinat eden sermaye sahipleri teşvik ve himayeye lâyıktır.

Ticarette nor-
mal çalışan
ve tekniğe
dayanan ser-
mayeyi hi-
maye

7 — Haricî ticaretimizin tanzimi başlıca işimiz-dir. Bu hususta ticaret erbabının faaliyetini seme-reli kılacağız. Millî mahsulât ve mamulâtımızın re-vaçlarını teshil, şöretlerini muhafaza ve ihraçları-nı temin tedbirleriyle yakından alâkadar olacağız.

Haricî ticaret

8 — Vatan servet membaları olan ormanları ve madenleri işletmek ve bu suretle istikbalimizi açmak ve aydınlatmak için yapılabilecek olan her tedbire tevessül olunacaktır.

Ormanlarımız

9 — Nafia işlerimiz, her şubesinde, ameli ve

Nafia işleri:

- Demiryollarımız* verimli bir tatbik programına tevfikân takip olunacaktır. Bu işlerden büyük feyiz ve kuvvet vasıtası olan demiryolu inşaatına devam edeceğiz.
- Limanlarımız* Limanlar inşaatına münasip zamanlarda başlamak lüzumu göz önünde tutulacaktır.
- Şöşelerimiz* Vilâyet şöşeleri üzerinde çalışmakla beraber memleketi bağlayan eyi ve fennî köprülere ve şöşe şebekesine kavuşmak için amelî bir program tatbik olunacaktır.
- Su işleri* İktisadî maksatlara vefa edecek bir büyük su işi idealimizdir. Küçük su işlerimizi başarmak ilk hedeflerimizdendir.
- Nakliyecilik* 10 — Kara, deniz, hava nakliyeciliğinin tanzim ve inkişafına çalışacağız.
- Hayvancılık* 11 — Hayvancılığın teşvikine ve hayvanlarımızın ıslahına ve çoğaltılmasına çalışılacaktır.
- Balıkçılık ve süngercilik* 12 — Balıkçılığa ve süngerciliğe ehemmiyet vereceğiz.
- Devlet işlerinde millî iktisat* 13 — İktisadî mülâhazalarımızda her hangi **Ve-kâlet** ve makamlara taallûk eden bütün Devlet işlerinin, millî iktisat noktaî nazarından, mutlak kârlı ve faydalı olması kaidesini umumiyetle esas tutarız. Eskiden kalmış kanunların ve usullerin zamanla bu noktadan ıslahına ehemmiyet veriyoruz.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Maliye

- Devamlı ve hakikî tevazüne müstenit bütçe* 1 — Fırkamızca devamlı ve hakikî tevazüne müstenit bütçe fikri Maliyede esastır.
- Vergi kanunlarında tekâmül* 2 — Vergi matrahlarını mümkün olduğu kadar safi irat esaslarına irca hedefimiz olmakla beraber mevcut vergi kanunlarımızı amelî ve tatbikî bir itina ile ve milletin tediye kabiliyetini istihfaf etmeyen bir zihniyetle tekâmül ettirmek hususundaki mesaiye devam olunacaktır.

3 — Gümrük tarifelerini ve muamelelerini milletin iktisadî menfaatlerine daha uygun şekillere koymağa çalışmak ehemmiyet verdiğimiz hususlardandır.

Gümrük tarifeleri

BEŞİNCİ KISIM

Millî talim ve terbiye

1 — Millî talim ve terbiyede esas düsturlarımız şunlardır:

Talim ve terbiye esaslarımız:

A) Maarif siyasetimizde temel taşı, cehlin izalesidir. Maarifimizde hergün nisbeten daha fazla çocuk ve vatandaş okutacak ve yetiştirecek bir program takip olunacaktır.

Vatandaşları okutmak ve yetiştirmek

B) Kuvvetli cumhuriyetçi, milliyetçi ve lâyük vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburî ihtimam noktasıdır. Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türkiye Devletine hürmet etmek ve ettirmek hassası bir vazife olarak telkin olunur.

Cumhuriyetçi, milliyetçi, lâyük vatandaş

C) Fikrî olduğu gibi bedenî inkişafa da ehemmiyet vermek ve bilhassa seciyeyi millî derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak büyük emeldir.

Fikrî, bedenî, inkişaf, millî seciye

Ç) Terbiye ve tedriste takip edilen usul, bilgiyi vatandaş için maddî hayatta muvaffak olmayı temin eden bir cihaz haline getirmektir.

Usulün hedefi

D) Terbiye her türlü hurafeden ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, millî ve vatanperver olmalıdır.

Terbiyenin vasıfları

E) Her tahsil ve terbiye müessesesinde talebenin teşebbüs kabiliyetini kırmamaya şefkat ve nüvazişle itina etmekle beraber onları hayatta kusurlu olmaktan vikaye için ciddi bir intizam ve inzıbata ve samimî ahlâk telâkkisine alıştırmak mühim olduğu kanaatindeyiz.

Teşebbüs kabiliyeti, inzibat, ahlâk

F) Fırkamız, vatandaşların, Türkün derin tarihini bilmesine fevkalâde ehemmiyet verir. Bu bilgi Türkün kabiliyet ve kudretini, nefsine iti-

Türk tarihi

mat hislerini ve millî varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besleyen mukaddes bir cevherdir.

2 — Mektepler hakkında başlıca fikirlerimiz:

İlk mektepler

A) Şehirlerde, köylerde veya köyler mıntaka-sında vaziyet ve ihtiyaca göre gündüzlük ve yatı ilk mektepleri, muntazam bir tatbik programı altında, arttırılacaktır. Köy mekteplerinde sihat, yaşayış ve mıntakası ile münasebeti olan ziraat ve sanat fikirleri verilecektir.

Meslek ve sanat mektepleri

B) Meslek ve sanat mektepleri memleketin ihtiyacına yetişecek derecede arttırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır.

Orta mektepler

C) Her vilâyet merkezinde ve orta tahsili memlekete yaymak esası gözetilerek icap eden kazalar mıntakalarında orta mektep bulundurmak lüzumuna kaniiz. Orta mekteplerden uzak muhitlerdeki vatan çocuklarının huzur ve emniyetle istifadelerini temin için talebeyi gece ücretle yatıracak teşkilât yapmaya çalışılacaktır. Bu mekteplerde mıntakalarıyla münasebeti olan mesleki malûmat verilmesine itina olunacaktır.

Liseler

Ç) Liselerimizi yüksek tahsile tam kabiliyetli talebe yetiştirecek surette her noktai nazardan takviye ve ikmal edeceğiz.

Darülfünun ve yüksek mektepler

D) Darülfünun ıslah ve tensik edilerek lâzım olan dereceye yükseltilecektir. Yüksek mekteplerimiz kendilerinden beklenen neticeleri verebilecek mükemmeliyete getirilecektir.

Güzel sanatlar

3 — Güzel sanatlara bilhassa musikiye, inkılâbımızın yüksek tecellisi ile mütenasip bir surette, ehemmiyet vereceğiz.

Müzeler, eski eserler

4 — Müzelerin ve umumiyetle eski eserlerin itina ile tasniflerine ve icap edenlerin yerlerinde eyi muhafazalarına itina olunacaktır.

Dilimiz

5 — Türk dilinin millî, mükemmel ve mazbut bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddî teğebbüse devam olunacaktır.

- 6 — **Kitap, neşriyat ve kütüphane işleri Fırka için önemlidir.** Kitap, neşriyat, kütüphane
- 7 — **Fırkamız, Türk vatandaşlarının vücade getirmiş oldukları ve getirecekleri bütün spor teşekküllerini milletin kuvvetli ve iradeli tutulması noktasından fevkalâde mühim addeder; bu teşekkülleri idame ve himaye eylemeyi vazife bilir.** Spor teşekküllerinin himayesi

ALTINCI KISIM

İctimaî hayat ve umumî sihhat

- 1 — **Türk içtimaî hayatında âilenin mahfuziyeti esastır.** Aile
- 2 — **Nüfusumuzu arttıracak tedbirleri ehemmiyetle takip edeceğiz.** Nüfusumuzu arttırmak
- 3 — **Fırka çocuk hayatıyla sureti mahsusada alâkadardır. Doğum evlerinin arttırılmasına çalışılacaktır. Amele mintakalarında kadın işçilerin çalıştırlmaları esnada çocuklarına bakacak müesseseler yaptırılmasına ve bunların arttırılmasına devam olunacaktır.** Çocuk hayatı
- 4 — **Kimsesiz çocuklar, yardıma muhtaç ihtiyarlar ve malûller milletin vesayet ve himayesi altındadır.** Kimsesizler, ihtiyarlar, malûller
- 5 — **Sihhat işleri Fırkamızca hususî bir ehemmiyeti haizdir. Bu husustaki mesai umumî ihtiyaçla mütenasip ve devamlı bir surette tevsi olunacaktır.** Sihhat işleri
- 6 — **Sıtma, verem, frengi, trahom ve sair sarî hastalıklarla mücadele tedbirlerini genişletmeğe devam edeceğiz.** Sarî hastalıklar

YEDİNCİ KISIM

Dabilî, adlî, haricî siyaset, memurlar, serbest meslek erbabı

- Emniyet, millî nizam ve inzibat
- 1 — Bütün inkılâp neticelerini, vatandaşların tam emniyetini ve millî nizam ve inzibatı dahilî ve adlî teşkilât ve kanunlarıyla koruyan ve hiç bir hadise veya tesir önünde sarsılmıyan bir hükûmet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir.
- Adliye :
Mahkemelerin teşkili kanunu
- 2 — Adliyede mahkemelerin teşkili kanununu; halkın ihtiyacına ve memleketin menfaatine en uygun gelecek surette tedvin ve ikmal edeceğiz.
- Muhakeme usulleri
- 3 — Teminatı ihtiva eden basit, amelî ve seri muhakeme usullerini genişleteceğiz.
- İcra ve tebliğ
- 4 — İcra ve tebliğ işlerinde matlup neticeleri seri ve kolay olarak temin edecek tedbirler alacağız.
- Tevkîfhane ve hapishane
- 5 — Mevkufları, mahpusları ayırmaya ve hapishaneleri birer ıslah yeri haline getirmeye çalışacağız.
- Yurtta sulh, cihanda sulh
- 3 — Yurtta sulh ve cihanda sulh, başlıca prensiplerimizdir.
- Memurlar
- 4 — Milletın yüksek menfaatini daima göz önünde tutarak bütün dikkat ve himmetleriyle vazifelerine hayatlarını hasreden memurlar, her türlü huzur ve refaha lâyıktırlar.
- Serbest meslek erbabı
- 5 — Memur olmıyan serbest meslek erbabının millî Türk mevcudiyeti için lüzumlu ve faydalı olan hizmetleri, Fırkanın takdir gözü önünde tutulur. Kabiliyetleri ve hizmetleri karşılığını görmeleri için faaliyetleri sahasını açık ve emin bulundurmak vazifelerimizdendir.

SEKİZİNCİ KISIM

Vatan müdafaası

- Ordu
- 1 — Vatan müdafaası millî vazifelerin en mukaddesidir. Fırka, askerliğin umum vatandaşlara istisnasız tatbiki esasını kabul etmiştir. Türk ordusu her türlü siyasi mülâhaza ve tesirlerin üstünde-

dir. Ordunun, kendisine verilen yüksek vazifeyi her an muvaffakiyetle ifa edebilecek kudreti haiz ve asrın tekemmüllerine uygun vasıtalarla mücehhez olmasına ehemmiyet veririz.

2 — Devletin yüksek bünyesinin sarsılmaz temelini olan ve milli mefkûreyi, milli varlığı ve inkılabı kollayan ve koruyan Cümhuriyet ordusunun ve onun fedakâr ve kıymetli mensuplarının daima hürmet ve şeref mevkiinde tutulmasına sureti mahsusada itina ederiz.

Ordu mensup-
ları

